

DE AVOND VOOR KERSTMIS * 24 december 2012

Toespraak in de Amsterdamse Studentenekklesia

Alex van Heusden

In die dagen werd een bevel uitgevaardigd door keizer Augustus. Hij wordt geboren in een wereld waarin de keizer van Rome heer en meester is. Het bevel van Caesar Augustus dat heel de wereld moet worden ingeschreven, stelt de Romeinse overheid in staat nieuwe, zwaardere belastingen te heffen, waardoor mensen nog dieper wegzakken in uitzichtloze armoede. Quirinius, Romeins landvoogd over Syrië - hij heeft echt bestaan - kreeg de opdracht in Judea een nieuwe belastingregistratie in te voeren. In reactie daarop werd een militante verzetsbeweging in het leven geroepen door een zekere Judas. Volgens een historische bron had hij de Joden er massaal toe overgehaald zich niet te laten registreren.¹ Een wereldorde die is gegrondvest op geweld en onderwerping van volkeren - imperialisme, kolonialisme - roept weerstand en verzet op, ook in de vorm van verhalen. Wereldorde? Wereldwanorde. Tegen het Romeinse regime van onderdrukking in wordt het verhaal verteld van een mensenkind, een nieuwgeborene, wiens naam betekent 'God - JHWH - zal bevrijden'. Dat verhaal hebben wij gezongen en gehoord: de proclamatie in onze oren van een nieuwe wereldorde. Hemelse machten zingen over 'vrede op aarde' - met 'vrede' wordt bedoeld bevrijding van mensen, heel concreet: uit armoede, uit eenzaamheid.

Er is nog een verhaal in omloop. Dat gaat over de macht die zich bedreigd weet door het verzet en daarom meedogenloos terugslaat. Het 'gekroonde beest' is koning Herodes. Ten tijde van Jezus' geboorte en prille jeugd geeft hij bevel tot de kindermoord - zo het verhaal. Het is de grootste schande van deze wereld dat kinderen op alle mogelijke manieren worden misbruikt - kind-slavernij, kindsoldaten - en van het leven worden beroofd. Dat is ook in onze dagen al te dikwijls voorpaginieuws.

Het kindeke Jezus ontkwam aan het zwaard van het gekroonde beest - zo het verhaal. Desalniettemin eindigt zijn leven in geweld, op de plaats die Schedel heet, even buiten Jeruzalem, als hij dertig jaar is, ongeveer. Beschuldigd van hoogverraad, te hebben aangezet tot een opstand tegen de Romeinse bezettingsmacht in zijn land, werd hij veroordeeld. Zijn volgelingen zagen in hem een gerechte: een mens die het visioen van een nieuwe wereld hooghield en voorleefde - een nieuwe wereld niet in de hemel boven, in een hiernamaals, maar op deze oude aarde beneden. In zijn naam en in zijn geest probeerden zij voort te zetten wat hij begonnen was. Zij vormden een beweging, een bevrijdingsbeweging.

De verhalen over Jezus zijn geschreven ruim veertig jaar na zijn dood, na het jaar 70, als Jeruzalem is verwoest door het tiende Romeinse legioen en duizenden Joden aan kruisen hangen te sterven. Dan lijken alle termijnen verstreken. Dit is het einde. Maar de volgelingen van Jezus, bijeenkomend in kleine groepen, houden de herinnering aan hem levend, hoe hij bevrijding bracht en mensen een nieuw leven gaf; hoe hij hen solidariteit leerde, op te komen voor elkaar in economisch moeilijke omstandigheden, weerstand te bieden aan onderdrukking; hoe hij hen leerde elkaar vast te houden. Zijn volgelingen beleefden dat als een 'voorgoed begonnen begin'.

Wat wij vieren met Kerstmis, heet met een oud woord 'menswording'. Wat betekent dat, 'menswording'? Dat God mens geworden is - in Jezus? Zo luidt het nog altijd gangbare, christelijke leerstuk. Maar precies dat christelijke leerstuk, die klassieke geloofsbelijdenistaal,

---

¹ Flavius Josephus, *De Joodse oorlog* VII, 253.

brengt velen van ons, zo niet allen, in grote verlegenheid. Laten we proberen het woord 'menswording' opnieuw inhoud te geven.

Menswording gaat over onszelf. Menswording is ons aller opdracht - tot bevrijding. Menswording is bevrijding. En bevrijding is mensen uit hun isolement halen, hun vervreemding, hun angst en verwarring; mensen die zijn weggedrukt in de marge, terugbrengen in de samenleving. Dit alles ligt besloten in het Hebreeuwse *sjalom* en het Arabische *salem*, wat letterlijk 'heel-making' betekent: dat een mens niet meer in stukken uiteenvalt, dat een mens eindelijk mens wordt, ieder van ons, in vrede met elkander.

In de verhalen over hem wordt Jezus van Nazaret getekend als een die heeft voorgeleefd wat menswording inhoudt. Hij toont mededogen, hij ontfermt zich over naaste mensen, niet enkel in hun geestelijke nood, ook in hun sociale en economische kwetsbaarheid. Hij verzorgt zieken van lichaam en geest, hij geneest ze - niet altijd vanzelfsprekende zorg in dit land, op de drempel van 2013.

Daarom heeft de traditie aan de eigennaam Jezus tenminste negenentwintig namen toegevoegd, die zijn gestalte voor ons oproepen en tegenwoordig stellen. Namen als 'Weg', 'Deur open', 'Hoeksteen', 'Lam', 'Gerechte'.

Het verhaal over Jezus is oproep tot omkeer. 'Keer je leven om.' Richting het koninkrijk van God, die andere, nieuwe, omgekeerde wereld. Is dat ook omkeer naar Jezus? Dat is het niet. Dat is altijd weer het misverstand. Dat het om Jezus zou gaan. Als hij oproept hem te volgen, dan op de weg naar het begin van het begin van een nieuwe wereld. Moeten wij niet allen volgen die ons, voorbeeldig, voorgaan op die weg?

Als je besluit een nieuwe wereld, het project 'menswording', tot je *agenda* te maken, letterlijk: tot wat je te doen staat, verandert je leven. Dat moet je willen en durven. Leren te leven in rusteloze hoop. Maar dat kun je niet alleen - alleen houd je het niet vol. Je moet geestverwanten zoeken, bondgenoten. Je hebt elkaar nodig om te kunnen hopen. En dat betekent ook: het cynisme in jezelf tegengaan. Want cynisme leidt tot stilstand en voert ons in leegte. Bij alle aanvechtingen dat het toch wel niets worden zal met deze wereld - financiële en economische crisis inclusief, een miljoen armen in Nederland - elkaars hoop aanwakkeren, in de geest van die Joods-chassidische spreuk die luidt: 'Als iemand in nood is en zegt "er is geen God, er is geen recht en de mensen zijn slecht", antwoord dan: "Ja, maar hier ben ik - ik zal er zijn".' En, beter nog: 'Hier zijn wij' - deze ekklesia, dit bezielde verband.

Genoeg gezongen voor Hem. / Nieuwe gezangen genoeg. / Nu wil ik een wonder. Psalm 98, vrij. Gaan we zingen. Hoezo? De psalm zegt dat we genoeg hebben gezongen. Tja. Wat nu? Wil ik een wonder? En wat mag dat wonder zijn? In één klap een nieuwe wereld?

De psalm zingt wat nog niet is. Wat nog komen moet. Wat hopelijk komen zal. Een reddende engel voor de ogen der mensheid. En wat zien we? Die engel lijkt op een mens. En daar is er nog een, en nog een. Allemaal engelen van mensen. En wat doen zij? Zij maken nieuw begin, voorgoed: *Verheffing van alle vernederden / op aarde vrede.*

Zeg 'amen'. Zo moge het zijn.